

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-41-48>

УДК 657

## БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ТА УПРАВЛІНСЬКИЙ ОБЛІК ЯК ОСНОВА ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

## ACCOUNTING AND MANAGEMENT ACCOUNTING AS THE BASIS OF INFORMATION SECURITY FOR MANAGEMENT ACTIVITIES

**Мурашко Ірина Сергіївна**кандидат економічних наук,  
Ізмаїльський державний гуманітарний університет  
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4635-6921>**Murashko Iryna**

Izmail State Humanitarian University

У статті проведено дослідження бухгалтерського та управлінського обліку як основи інформаційного забезпечення управлінської діяльності. Проаналізовано сутність поняття «управлінський облік». Вивчено елементи систем бухгалтерського та управлінського обліку, зокрема ціль, завдання, суб'єкт, предмет, об'єкт, методи, результати функціонування на виході системи, та наведена їх порівняльна характеристика. Зазначено, що системи бухгалтерського та управлінського обліку покликані забезпечувати повною, правдивою та неупередженою інформацією користувачів для прийняття управлінських рішень, але націлені на вирішення різних інформаційних завдань в управлінській діяльності. Досліджено інформаційні потреби на кожному етапі прийняття управлінського рішення та дані систем бухгалтерського та управлінського обліку, які потрібні для забезпечення таких потреб.

**Ключові слова:** бухгалтерський облік, управлінський облік, інформаційне забезпечення управлінської діяльності, управлінські рішення, система бухгалтерського обліку, система управлінського обліку.

The purpose of the article is to study accounting and management accounting as the basis of information support for management activities. The relevance of the research is related to the fact that the activity of any enterprise is related to the efficiency, correctness and timeliness of the management decisions made, which depend on the quality and efficiency of information about the financial and economic activity of the enterprise. Such scientific methods as synthesis, generalization, grouping, and description were used for the research. The article examines accounting and management accounting as the basis of information support for management activities. The essence of the concept of "management accounting" is analyzed. The elements of accounting and management accounting systems are studied, in particular, the goal, task, subject, subject, object, methods, results of functioning at the output of the system, and their comparative characteristics are given. It is noted that accounting and management accounting systems are designed to provide users with complete, true and unbiased information for making management decisions, but are aimed at solving various informational tasks in management activities. Information needs at each stage of management decision-making, namely identification and analysis of the problem, goal setting, identification of alternatives, evaluation of alternatives and selection of the optimal alternative, management decision-making and control, have been studied. It has been determined which data of the accounting and management accounting systems are needed to provide such information needs. The practical significance of the obtained results lies in establishing the expediency and importance of the organization of accounting, oriented, including, to the adoption of management decisions by internal users; the expediency of organizing management accounting at any enterprise, since its tasks and results (management reporting) differ from accounting; study of information needs at each stage of management decision-making.

**Keywords:** accounting, management accounting, information support of management activities, management decisions, accounting system, management accounting system.

**Постановка проблеми.** Діяльність будь-якого підприємства пов'язана з ефективністю, правильністю та своєчасністю прийнятих управлінських рішень, які залежать від якості та оперативності інформації про фінансово-господарську діяльність підприємства. Основним джерелом інформації на підприємстві є система бухгалтерського обліку, яка орієнтована на широке коло користувачів, як внутрішніх так і зовнішніх. Натомість, управлінський облік орієнтований на внутрішніх користувачів інформації та не є обов'язковим на підприємстві, але ефективна система управлінського обліку забезпечує управлінський персонал оперативною інформацією, яка необхідна для своєчасного прийняття рішень.

**Аналіз останніх досліджень та публікацій.** Управлінський та бухгалтерський облік як інформаційну систему для прийняття управлінських рішень досліджували багато науковців, у тому числі, Т. В. Косташ, М. Р. Смола, З. М. Задорожний, Я. Ф. Аверкин, С. Ф. Голов, Т. В. Косташ, А. Г. Карп та інші. Разом з тим, на сьогоднішній день на багатьох вітчизняних підприємствах система бухгалтерського обліку орієнтована більше на виконання вимог законодавства, зокрема, у сфері оподаткування, а система управлінського обліку відсутня взагалі. Це потребує вивчення особливостей та практичного значення систем бухгалтерського та управлінського обліку як інформаційного забезпечення для прийняття управлінських рішень.

**Формулювання цілей статті.** Метою статті є дослідження бухгалтерського та управлінського обліку як основи інформаційного забезпечення управлінської діяльності.

**Виклад основного матеріалу.** Ведення бухгалтерського обліку на вітчизняних підприємствах регламентується законодавчо. Відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», бухгалтерський облік є процесом виявлення, вимірювання, реєстрації, узагальнення, накопичення, зберігання та передачі інформації про діяльність підприємства зовнішнім та внутрішнім користувачам [1]. Всі підприємства повинні вести бухгалтерський облік господарської діяльності.

Ведення управлінського обліку чинним законодавством не регламентується, вимоги щодо ведення управлінського обліку не існують. Єдине розуміння поняття управлінський облік не існує. Зокрема, С. Ф. Голов та В. І. Єфіменко визначають, що управлінський облік є процесом виявлення, вимірювання, уза-

гальнення, аналізу, інтерпретації та передачі інформації управлінському персоналу з метою виконання функцій управління [2; 3]. За думкою М. Г. Чумаченко, управлінський облік є результатом цілеспрямованого розвитку усього бухгалтерського обліку з метою надання інформації для потреб управління [4]. Автори Т. В. Косташ та М. Р. Смола зазначають, що управлінський облік виходить за межі системи бухгалтерського обліку, та є націленим на забезпечення інформаційних потреб управлінського персоналу для реалізації ним функцій управління: планування, організації, мотивації та контролю [5]. Т. В. Косташ та А. Г. Карп також виокремлюють управлінський облік із фінансового обліку, але визначають його сукупністю баз знань та інформаційних ресурсів підприємства, найважливішою частиною єдиного інформаційного простору [6].

Таким чином, науковці, у цілому, погоджуються у націленості управлінського обліку на забезпеченні інформаційних потреб управлінського персоналу для реалізації ним своїх функцій. На підставі проведеного дослідження, можна зробити висновок, що управлінський облік є системою на підприємстві, організованою в інтересах його власників, з метою реєстрації, накопичення, узагальнення та передачі інформації про фінансово-господарські результати підприємства та його підрозділів, доходи та витрати тощо управлінському персоналу для реалізації ним функцій управління.

Бухгалтерський та управлінський облік побудовані на даних господарського обліку підприємства, але є різними системами, які мають власні цілі, завдання, суб'єкт, об'єкт, методи, вхідні ресурси та результати функціонування на виході системи (таблиця 1).

Таким чином, ціль системи бухгалтерського та системи управлінського обліку полягає у наданні повної, правдивої та неупередженої інформації для прийняття управлінських рішень, але, бухгалтерський облік орієнтований як на зовнішніх, так і на внутрішніх користувачів, а управлінський облік лише на внутрішніх; крім того, управлінський облік, на відміну від бухгалтерського, передбачає надання інформації як про підприємство загалом, так і про окремі підрозділи, напрямки діяльності та інше.

Завдання систем бухгалтерського та управлінського обліку також різняться, та, якщо основне завдання бухгалтерського обліку полягає у контролі за збереженням цінностей, своєчасністю розрахунків та фор-

Таблиця 1

## Елементи систем бухгалтерського обліку та управлінського обліку

Елемент	Бухгалтерський облік	Управлінський облік
Ціль	Надання повної, правдивої, неупередженої інформації про фінансові результати діяльності підприємства та його фінансовий стан зовнішнім та внутрішнім користувачам для прийняття управлінських рішень	Надання повної, правдивої, неупередженої інформації про фінансово-господарські результати діяльності підприємства та його окремих підрозділів та напрямів діяльності, доходів та витрат тощо внутрішнім користувачам для прийняття управлінських рішень для реалізації ними функцій управління
Завдання	<ul style="list-style-type: none"> <li>- формування повної та правдивої інформації про фінансові результати діяльності підприємства, його активи та пасиви;</li> <li>- контроль за збереженням цінностей, використанням фінансових та інших ресурсів;</li> <li>- контроль за своєчасним погашенням зобов'язань.</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- надання управлінському персоналу оперативної інформації для прийняття ними рішень;</li> <li>- забезпечення контролю за витратами підприємства за рахунок їх обліку за центрами відповідальності та за видами;</li> <li>- планування бюджету та здійснення контролю за його виконанням;</li> <li>- ведення оперативного обліку розрахунків із контрагентами з метою підвищення ефективності використання фінансових ресурсів</li> </ul>
Суб'єкт	Відокремлена економічна одиниця	Суб'єкт господарювання в особі управлінського персоналу
Предмет	Господарська діяльність підприємства	Виробнича діяльність підприємства в цілому та окремих його підрозділів
Об'єкт	<ul style="list-style-type: none"> <li>- активи та пасиви підприємства;</li> <li>- господарські процеси: постачання, виробництва та реалізація</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- результати діяльності підприємства та його окремих підрозділів;</li> <li>- витрати підприємства та його окремих підрозділів;</li> <li>- бюджети підприємства та його окремих підрозділів;</li> <li>- ціноутворення.</li> </ul>
Методи	Елементи методу бухгалтерського обліку: документування, інвентаризація, оцінка, калькуляція, рахунок, подвійний запис, баланс, інші форми звітності	Класифікуються за різними критеріями: <ul style="list-style-type: none"> <li>- за напрямом застосування;</li> <li>- об'єктами обліку;</li> <li>- за повнотою включення витрат у собівартість;</li> <li>- за терміном даних;</li> <li>- за собівартістю.</li> </ul>
Результати функціонування на виході системи	Формування бухгалтерської звітності, яка є ретроспективною та відкритою для зовнішніх користувачів	Формування управлінської звітності, яка є конфіденційною

мування правдивої інформації про фінансово-господарську діяльність підприємства, то основним завданням управлінського обліку є забезпечення інформацією керівництво для прийняття управлінських рішень та досягнення стратегічних цілей підприємства [7].

Суб'єктом системи бухгалтерського обліку є відокремлена економічна одиниця (підприємство), яка має власні активи та джерела їх формування відокремлені від інших еконо-

мічних одиниць. Суб'єктом системи управлінського обліку є господарська одиниця (підприємство) в особі його керівництва різних рівнів.

Предметом системи бухгалтерського обліку є господарська діяльність підприємства, а управлінського – виробнича діяльність підприємства у цілому, а також окремо за підрозділами, напрямками діяльності та інше.

Об'єктом системи бухгалтерського обліку є господарські засоби та джерела їх форму-

вання (активи та пасиви) та господарські процеси (постачання, виробництво та реалізації), а системи управлінського обліку – результати діяльності підприємства та його окремих підрозділів; витрати підприємства та його окремих підрозділів; бюджети підприємства та його окремих підрозділів; ціноутворення [8].

Система бухгалтерського обліку використовує такі елементи методу бухгалтерського обліку, як документування, інвентаризація, оцінка, калькуляція, рахунок, подвійний запис, баланс та інші форми звітності. Метод системи управлінського обліку класифікується за різними критеріями, у тому числі:

- за напрямом застосування (фінансовий, статистичний, економічний, систематичний, кібернетичний);
- об'єктами обліку (за видами витрат, за центрами витрат, за розподілом витрат);
- за повнотою включення витрат у собівартість (за повною собівартістю продукції, за обмеженою собівартістю продукції);
- за терміном даних (дані про минуле, дані про теперішнє, дані про майбутнє);
- за собівартістю (директ-костінг, стандарт-костінг).

У результаті функціонування системи бухгалтерського обліку складається бухгалтерська звітність, у тому числі обов'язкові форми фінансової звітності: баланс, звіт про фінансові результати, звіт про рух грошових коштів, звіт про власний капітал та примітки до фінансової звітності. Бухгалтерська (фінансова) звітність є ретроспективною та не завжди

надає можливості для надання оперативної інформації для прийняття своєчасних управлінських рішень. Бухгалтерська (фінансова) звітність орієнтована як на зовнішнього, так і на внутрішнього користувача та підлягає оприлюдненню. Результатом функціонування системи управлінського обліку є управлінська звітність, яка на відміну від бухгалтерської (фінансової) звітності не є регламентованою законодавчо, але є конфіденційною та оперативною.

Таким чином, системи бухгалтерського та управлінського обліку покликані забезпечувати повною, правдивою та неупередженою інформацією користувачів для прийняття управлінських рішень. Але, маючи різні об'єкти та використовуючи різні методи, націлені на вирішення різних інформаційних завдань в управлінській діяльності.

Прийняття управлінських рішень здійснюється за певними етапами: виявлення та аналіз проблеми, постановка цілей, виявлення альтернатив, оцінка альтернатив та вибір оптимальної альтернативи, прийняття управлінського рішення та контроль. На кожному етапі виникає потреба у відповідній інформації (таблиця 2).

**Висновки.** Таким чином, системи бухгалтерського та управлінського обліку є основою інформаційного забезпечення управлінської діяльності. Бухгалтерський облік є обов'язковим для всіх підприємств, але його організація на підприємстві повинна ураховувати не лише інформаційні потреби зовнішніх

Таблиця 2

## Інформаційні потреби на кожному етапі прийняття управлінського рішення

Етап прийняття управлінського рішення	Дані систем бухгалтерського та управлінського обліку
1. Виявлення та аналіз проблеми	- дані фінансової звітності про фінансові результати діяльності, фінансовий стан підприємства; - дані управлінської оперативної звітності по підприємству у цілому та за окремими підрозділами, напрямками діяльності та інше; - плани та бюджети попередніх періодів, виявлення відхилень між плановими та фактичними показниками
2. Постановка цілей	Розробка планів на майбутні періоди
3. Виявлення альтернатив	Прогнозні дані про фінансово-господарську діяльність підприємства у цілому та за окремими підрозділами або напрямками діяльності
4. Оцінка альтернатив та вибір оптимальної альтернативи	Економічне обґрунтування найбільш оптимальної альтернативи
5. Прийняття управлінського рішення та контроль	Співставлення прогнозних (планових) та фактичних даних, у тому числі на підставі оперативних звітів

користувачів інформації (забезпечення виконання вимог законодавства), але й внутрішніх користувачів (керівників для забезпечення інформаційних потреб для прийняття управлінських рішень). Управлінський облік не є обов'язковим для підприємств, але об'єкти, методи та завдання системи управлінського обліку, а отже і звітність, яка формується у

результаті функціонування різняться від системи бухгалтерського обліку. Отже, лише бухгалтерський облік, який хоча і є основним джерелом інформації про фінансово-господарську діяльність підприємства, не здатен забезпечити повністю інформаційні потреби керівників для прийняття своєчасних та ефективних управлінських рішень.

#### СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16 липня 1999р. № 996-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text> (дата звернення: 21.08.2022).
2. Голов С. Ф., Єфіменко В. І. Фінансовий та управлінський облік. Київ, 1996. 554 с.
3. Голов С. Ф. Генезис управлінського обліку. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2017. № 7–8. С. 2–24.
4. Чумаченко М. Г. Управлінський облік потребує підтримки. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2003. № 5. С. 3–7.
5. Косташ Т.В., Смола М.Р. Роль управлінського обліку в прийнятті управлінських рішень. *Ефективна економіка*. 2021. № 10. URL: [https://archer.chnu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/2567/1/Kostash%20T.%2C%20Smola%20%D0%9C.%20\\_article.pdf](https://archer.chnu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/2567/1/Kostash%20T.%2C%20Smola%20%D0%9C.%20_article.pdf) (дата звернення: 21.08.2022).
6. Косташ Т. В., Карп А. Г. Роль управлінського обліку в інформаційному забезпеченні управління підприємством. *Міжнародний науковий журнал «Грааль науки»*. 2021. № 4. С. 64–67
7. Биба В. В., Матюшина Ю. І. Система управлінського обліку: сутність завдання та етапи впровадження. *Економіка та держава*. 2015. № 1. С. 60–62.
8. Задорожний З.-М. В., Аверкин Я. Ф. Управлінський облік: особливості та принципи. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2019. № 1. С. 114–120.

#### REFERENCES:

1. On accounting and financial reporting in Ukraine: Law of Ukraine dated July 16, 1999 No. 996-XIV. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text> (accessed August 21, 2022).
2. Holov S. F., Yefimenko V. I. (1996) Finansovyi ta upravlinskyi oblik [Financial and management accounting]. Kyiv, 554 p. (in Ukrainian)
3. Holov S. F. (2017) Henezys upravlinskoho obliku [The genesis of management accounting]. *Accounting and auditing*, vol. 7–8, pp. 2–24.
4. Chumachenko M. G. (2003) Upravlinskyi oblik potrebuie pidtrymky [Management accounting needs support]. *Accounting and auditing*, vol. 5, pp. 3–7.
5. Kostash T. V., Smola M. R. (2021) Rol upravlinskoho obliku v pryiniatti upravlinskykh rishen [The role of management accounting in management decision-making]. *Efficient economy*. № 10. Available at: [https://archer.chnu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/2567/1/Kostash%20T.%2C%20Smola%20%D0%9C.%20\\_article.pdf](https://archer.chnu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/2567/1/Kostash%20T.%2C%20Smola%20%D0%9C.%20_article.pdf) (accessed August 21, 2022).
6. Kostash T.V., Karp A.G. (2021) Rol upravlinskoho obliku v informatsiinomu zabezpechenni upravlinnia pidpriemstvom [The role of management accounting in the information provision of enterprise management]. *International scientific journal "Grail of Science"*, vol. 4, pp. 64–67.
7. Byba V. V., Matyushina Yu. I. (2015) Systema upravlinskoho obliku: sutnist zavdannia ta etapy vprovadzhennia [Management accounting system: essence of the task and stages of implementation]. *Economy and the state*, vol. 1, pp. 60–62.
8. Zadorozhny Z.-M. V., Averkin Y. F. (2019) Upravlinskyi oblik: osoblyvosti ta pryntsypy [Management accounting: features and principles.]. *Financial and credit activity: problems of theory and practice*, vol. 1, pp. 114–120.